

Asia: O 35/2023 vp Ajankohtaista huoltovarmuudesta, to 13.6.2024 klo 12.00 (O 35/2023)

Eduskunta

Eduskunnan talousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Juha-Matti Katajajuuri

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen tutkimusprofessoria Hanna Tuomistoa kuultavaksi ja laatimaan kirjallisen asiantuntijalausunnon, ns. omana asiana, aiheena ajankohtaiset huoltovarmuutta koskevat kysymykset, erityisesti ruoka- ja lääkesektorin huoltovarmuus eri näkökulmista. Valiokunnan kuulemisen tavoitteena on valiokunnan tiedonhankinta tästä ajankohtaisesta aiheesta.

Luonnonvarakeskus (Luke) päätti tehdä tämän lausunnon muutamien tutkijoiden, päälliköiden ja johtajien yhteistyönä. Tutkimusprofessori Hanna Tuomisto on ollut lausunnon laadinnassa myös mukana, mutta hän oli estynyt torstain kuulemisesta. Luke keskittyy lausunnossaan omaa toimialaansa koskeviin asioihin eli käsittelee tiiviisti ruokasektorin huoltovarmuusasioita

2 Lausunto

Suomalainen ruoantuotanto on kohtuullisen omavarainen verrattuna moniin muihin maihin, kuten Ruotsiin ja Iso-Britanniaan. Peruselintarvikkeita, kuten maito-, liha- ja viljatuotteita, tuotetaan Suomessa lähes kulutusta vastaavasti. Samaan aikaan maatalous ja koko elintarvikeketju on Suomessa kuitenkin riippuvainen useista kriittisistä tuontipanoksista (esimerkiksi lannoitteet/lannoitteiden typpilähteet, polttoaineet, kasvinsuojeluaineet, täydennysvalkuaisrehut, työkoneet ja niiden varaosat).

Osin tuontiriippuvuutta voitaisiin vähentää mm. hyödyntämällä laajemmin kotieläin- ja kasvintuotannon integrointia, jolloin lantaa voitaisiin laajemmin hyödyntää ravinnelähteenä. Ruokaketjussa tulisi myös vähentää ruoka- ja ravinnehävikkiä ja tehostaa ravinteiden talteenottoa biomassoista, sekä tehostaa biologista typensidontaa (sisällyttämällä palkokasveja viljelykiertoihin), ja tyypeä tehokkaasti hyödyntäviä viljelymenetelmiä, -kiertoja ja ravintoketjuja. Myös lannoitevalmisteiden kotimaisen tuotannon kehittäminen ja lisääminen ovat huoltovarmuuden kannalta olennaisia.

Nykyisen toiminnan ylläpitäminen alkutuotannossa ja teollisuudessa edellyttää yhä edelleen tuontiin perustuvien polttoaineiden, kuten öljyjalosteiden ja maakaasun, käyttöä, eivätkä ne ole tällä hetkellä juurikaan korvattavissa. Pitkällä aikavälillä fossiilisten energianlähteiden korvaaminen ruoantuotannossa on mahdollista, mutta tämä vaatii merkittäviä investointeja. Niin energia- ja lannoitehuoltovarmuuden kannalta tutkimus ja investoinnit vihreään energiaan, vetytalouteen, sähköntuotantoon sekä (vihreään) ammoniakki- ja lannoitetuotantoon ovatkin avainasemassa. Biokaasun tuotanto maatalouden ja elintarvikejalostuksen sivuvirroista edistäisi sekä energia- että

lannoiteomavaraisuutta ja huoltovarmuutta. Samalla ruoantuotanto itsessään kehittyisi vähempipäästöiseksi.

Huoltovarmuuden kannalta tärkeää on myös peltojen kasvukyvyn ylläpitämisen varmistaminen muuttuvissa ympäristöolosuhteissa. Tässä maaperän kunto on keskeisessä roolissa. Hyvä rakenteinen maaperä pystyy tuottamaan parempia satoja myös säiden ääri-ilmiöiden (esim. kuivuuden ja rankkasateiden) kohdatessa.

Nauta- ja nurmitaloudella on keskeinen merkitys kotimaisessa ruoantuotannossa, huoltovarmuudessa sekä maaperän kasvukunnon ylläpidossa. Nurmea ja säilörehua saadaan tuotettua merkittävästi sellaisilla muutoin heikkotuottoisilla viljelyalueilla, jotka eivät sovellu hyvin vilja- ja erikoiskasvien viljelyyn.

Vienti ja arvonlisän kasvu ruokajärjestelmässä tulevat myös huoltovarmuutta ja omavaraisuuden vahvistamista. Elintarvikeviennillä ja sen kasvulla on olennainen rooli Suomen elintarvikehuollon turvaamisessa erityisesti niissä tuoteryhmissä, joissa kulutus on Suomessa laskeva ja/tai tuonti on valtaamassa kasvavaa osuutta.

Uudet arvoketjut ovat tukemassa huoltovarmuuttamme. Tärkeimmät uudet arvoketjut ovat kasviproteiini- ja solumaatalouden arvoketjut. Myös Luken selvityksen mukaan huomattava arvonlisän ja viennin kasvupotentiaali uusien arvoketjujen osalta voisikin olla lihaelintarvikkeita korvaavissa kasviproteiinituotteissa. Mikäli kysyntä kehittyy suotuisasti, Suomeen voisi syntyä tuotantokapasiteettia kasvattamalla ja tuotekehitykseen investoimalla vajaan miljardin euron uusi arvoketju yritysten liikevaihtona laskettuna vuoteen 2035 mennessä. Tämä tukee niin vientimarkkinoita kuin omavaraisuusasteen nostamista. Arvonlisän huomattavaa kasvua voisi selvityksen mukaan löytyä myös solumaatalouden Suomeen ollaan parhaillaan laatimassa kansallisia uusia ravitsemussuosituksia, jotka pohjautuvat pitkälle pohjoismaiseen tiedeyhteistyöhön. Kasvipainotteisuuden lisääminen on yksi keskeinen tavoite, ja tällöin monipuolisesti saatavilla olevat kasvukunnan tuotteet ovat keskiössä.

TKI-rahoituksen tarve ruoantuotannon huoltovarmuuden tukemisessa Luke näkeekin tärkeänä, että kriittiseksi tunnistetun alku- ja elintarviketuotannon huoltovarmuuden kehittämisen ja kehittämisen osaamisen sekä niihin liittyvän luonnonvarojen ja elintarvikeketjun tutkimuksen tarve määritellään osana huoltovarmuuden kokonaiskehittämistä ja sille osoitetaan riittävä ja pitkäjänteinen tutkimus- ja kehitysrahoitus, rinnan kokonaisvaltaisen kestävän ja kannattavan ruokajärjestelmän kehittämisen kanssa.

Kuten edellä todettiin lisäksi energia- ja lannoitehuoltovarmuuden kannalta tutkimus ja investoinnit vihreään energiaan, vetytalouteen, sähköntuotantoon ja (vihreään) ammoniakkiin/lannoitetuotantoon ovat avainasemassa, kuten myös biologisen typensidonnan edistäminen ja ravinteiden kierrättäminen. Business Finlandin saamat lisämyöntövaltuudet ovat tärkeä lisä näissä TKI-teemoissa. Kasvinjalostukseen panostaminen on tulevaisuuden huoltovarmuuden kannalta kriittistä, sillä Suomen kaltaisiin, pitkän päivän pohjoisiin viljelyolosuhteisiin ei muualla kasvinjalostusta tehdä.

3 Lausunnon tiivistelmä

Kotimaisen tuotannon ja kulutuksen suhteeseen perustuvat luvut kansallisesta ruokaoma-varaisuudesta osoittavat, että suomalainen maatalous ja elintarviketeollisuus kykenevät normaalioloissa vastaamaan kotimaisten kuluttajien tarpeisiin hyvin. Kotimainen tuotanto on kuitenkin riippuvainen monista tuontipanoksista, kuten polttoaineista, lannoitteiden raaka-aineista, kasvinsuojeluaineista, täydennysvalkuaisrehuista, siemenistä, taimista, työkoneista ja niiden varaosista. Ruokaturva ja huoltovarmuus ovat erityisen vahvasti sidoksissa energiansaannin turvaamiseen. Energia- ja lannoitehuoltovarmuuden kannalta tutkimus ja investoinnit vihreään energiaan, vetytalouteen, sähköntuotantoon, biologisen typensidonnan edistämiseen maataloudessa, ravinteiden tehokkaaseen kierrättämiseen, kierrätyslannoitteisiin ja ammoniakkiin/lannoitetuotantoon ovatkin avainasemassa. Menestyksellinen siirtyminen kasvipohjaisempaan ruokavalioon ravitsemussuositusten mukaisesti edellyttää puolestaan maatalous- ja elintarvikealalta merkittäviä investointeja kasvinjalostukseen sekä kasviproteiinituotannon ja -jalostuksen arvoketjujen kehittämiseen. Elintarvikkeiden tuonnin asteittain kasvaessa myös elintarvikeviennin kehittämisellä on roolinsa Suomen elintarvikehuollon turvaamisessa sekä osaamisen ja resurssien säilyttämisessä. On myös satsattava hallitusohjelman mukaisesti kannattavan ja kestäväen ruokajärjestelmän kehittämiseen. Useimmat lausunnossa kuvatut huoltovarmuutta tukevat tekijät myös edistävät merkittävästi ruokajärjestelmän ekologisen kestävyuden edistämistä (kuten vihreä energia, ammoniakki, kasvipainotteinen ruokavalio, maaperän kunnosta huolehtiminen, ravinteiden kierto, biologinen typensidonta, biokaasu ja sivuvirtojen hyödyntäminen, turpeen käyttö vain kriisitilanteissa, solumaatalous jne.). Muut pääkohdat on esitetty oheisissa kalvoissa ja lausunnossa..

Jani Lehto

Johtaja, biotalous ja ympäristö

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 12.06.2024 klo 08:56:44.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Juha-Matti Katajajuuri

Juha-Matti Katajajuuri

Liitteet: Lausunto, tiivis kalvosarja esitettäväksi

Tiedoksi: kirjaamo@luke.fi